

BUILDING ON AESTHETIC CONCEPTS THROUGH A NARRATIVE PLAY MODEL WITH CLAY IN THE PRIMARY SCHOOL AGE

Avi Abner

Burgas State University "Prof. Dr. Assen Zlatarov", Bulgaria, avi.abner707@gmail.com

Abstract: This study introduces an original narrative-play model employing clay, developed by Dr. Avi Abner, with a targeted pedagogical focus on the further development of aesthetic sensibility in primary school students. The model is structured around four distinct phases- symbolic introduction, personal choice, creative realisation, and cultural interpretation-each contributing to a coherent educational trajectory grounded in imaginative freedom, sensory engagement, and intrinsic motivation. The lead educator assumes an essential role in orchestrating a symbolically enriched learning environment that evokes associative and interpretive responses without curtailing the pupil's autonomy of expression. The empirical component of the research involved 64 students from Year 3 and Year 4, evenly assigned to an experimental and a control group. The practical implementation was conducted with the expert support of ceramist Margarita Petrova and in close collaboration with art therapy specialist Teodora Dimitrova. The assessment, based on three core indicators- compositional thinking, aesthetic coherence, and symbolic engagement—revealed a marked developmental progression within the experimental group. These findings substantiate the pedagogical efficacy of the model as a viable and impactful approach to aesthetic education within the framework of early primary schooling.

Keywords: Aesthetic education, clay-based pedagogy, narrative-play model, symbolic learning environment, compositional thinking, early primary education, sensory development, creative autonomy, master potter, art therapy integration

НАДГРАЖДАНЕ НА ЕСТЕТИЧЕКИТЕ ПРЕДСТАВИ ЧРЕЗ СЮЖЕТНО-ИГРОВИ МОДЕЛ С ГЛИНА В НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Ави Абнер

Бургаски държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“, България, avi.abner707@gmail.com

Резюме: Настоящото изследване представя авторски сюжетно-игрови модел с глина, разработен от д-р Ави Абнер, с фокус върху надграждане на естетическо чувство в начална училищна възраст. Моделът включва четири ясно разграничени етапа – символно въведение, личностен избор, творческа реализация и културна интерпретация, чрез които се постига последователно възпитателно въздействие, основано на творческа свобода, сензорна осъзнатост и вътрешна мотивация. Водещият педагог играе активна роля в създаването на символно наситена учебна среда, която стимулира образната чувствителност на учениците, без да ограничава техния личен изказ. Емпиричната част на изследването е проведена с участието на 64 ученици от трети и четвърти клас, разпределени в контролна и експериментална група. Практическият компонент е реализиран с участието на експерта грънчар Маргарита Петрова и със съдействието на Теодора Димитрова – специалист по арт терапия. Резултатите, получени чрез трите основни индикатора – композиционно мислене, естетическа последователност и лична ангажираност със символна интерпретация, показват отчетлив напредък в експерименталната група, който свидетелства за въздействието на модела като педагогически подход с висока приложимост в начален етап на образование.

Ключови думи: Естетическо възпитание, педагогика чрез работа с глина, сюжетно-игрови модел, символно-образователна среда, композиционно мислене, начална училищна възраст, сензорно развитие, творческа самостоятелност, майстор-грънчар, интеграция на арт терапия

УВОД

Естетическото възпитание в начална училищна възраст има съществено значение за изграждането на емоционална култура и усет към художественото и символното съдържание. Надграждането на естетическите представи чрез сюжетно-игрови модели с глина предлага специфична образователна стратегия за обогатяване на детските концепции за форма, цвят, композиция и изразност чрез активен творчески опит. Според Сийка Чавдарова-Костова възпитателното въздействие в сферата на изкуствата не се ограничава до постигане на художествен резултат, а се реализира чрез самото участие в творческия процес, който носи емоционално удовлетворение и допринася за формирането на отношение към стойността на

художествения израз, както и за изграждането на лични критерии за естетическа оценка (Чавдарова-Костова, 2018). В международен контекст редица изследвания подчертават, че креативното мислене и естетическата интуиция се развиват най-ефективно чрез игрови педагогически подходи (Tian, T & Isa, Z, 2024). В китайската образователна система изкуството усъвършенства художествените умения и изпълнява възпитателна функция, като надгражда естетическото преживяване, културната идентичност и личностната рефлексия (Zhang, Z., & Wei, P, 2024). Анализът на Цамарох Нухайни разгръща тази перспектива и отбелязва, че в ранна училищна възраст работата с глина стимулира логическото мислене, насърчава експериментирането с форма и цвят, и насърчава способността за самостоятелен творчески избор (Nuhaini, 2025). В съвременната педагогическа литература се акцентира върху разбирането, че материалите, с които учениците боравят по време на художествена дейност, притежават активна възпитателна роля и не бива да се разглеждат като неутрални предмети, а като съставна част от педагогическата среда, способна да въздейства върху емоционалното и естетическо развитие. Тази идея намира подкрепа в изследванията на Вероника Пачини-Кечабо и нейните колеги, които подчертават, че работата с глина поражда наситени сетивни и емоционални преживявания, които допринасят за формирането на естетическата чувствителност и културната осъзнатост (Pacini-Ketchabaw, 2024).

ИЗЛОЖЕНИЕ

Естетическото възпитание в начална училищна възраст заема важно място в педагогическия процес, тъй като надгражда чувствителността към изкуството. Според Сюън Райт въвеждането на учениците в дейности с художествен и символичен характер още в ранните етапи на училищното образование води до цялостно развитие на когнитивните, емоционалните и сензорните им способности (Wright, 2003). Сред тези дейности работата с глина се откроява с особена възпитателна стойност. В изследване, посветено на триизмерните изкуства, Линда Едуърдс въвежда понятието „обучение, водено от сетивата“ (sensory-centered learning), при което ученикът създава образ и участва в целенасочен процес на наблюдение, експериментиране и осмисляне. Способността на глината да създава състояние на „спокойна концентрация“ я прави особено подходяща за постигане на възпитателни цели, свързани с личностно развитие, емоционално равновесие и формиране на културна осъзнатост в началната училищна възраст (Edwards, 2009). Качествата на глината като пластичност, сетивна ангажираност и възможност за незабавна обратна връзка създават основа за прилагане на възпитателни подходи, базирани на въображение и сюжетна структура (Vecchi, 2010). Както отбелязва Сийка Чавдарова-Костова, възпитателното въздействие в сферата на изкуствата не се свежда само до овладяване на техники или достигане до художествен резултат, а се реализира чрез самото участие в процеса на творческо себеизразяване, който носи емоционално удовлетворение и съдейства за изграждането на ценностно отношение към света и към естетическата норма (Чавдарова-Костова, 2018). Това удовлетворение има възпитателна стойност, тъй като подпомага формирането на трайна чувствителност към форма, цвят и образ. Оттук следва, че една от основните задачи на естетическото възпитание е създаването на целенасочена педагогическа среда, която насърчава развитието на естетико-художествения потенциал на личността. В този контекст сюжетно-игровият модел с глина представлява ефективно педагогическо средство, при което сензорната и двигателната активност се съчетава с формиране на естетическа ориентация. Тя се проявява в стремеж към изящество, хармония и лична съпричастност към художествения процес. На този етап ученикът вече не работи по предварително зададена инструкция, а се включва в художествена задача. Преминването от индивидуално моделиране към сюжетно организирана творческа дейност въвежда по-висока степен на познавателна ангажираност. Развиват се умения за интерпретиране на образи, композиционно мислене и отговорно отношение към създаването. Така се формира основа за естетическо възпитание, в което художественият процес се осмисля като пространство за лична изява, вътрешна концентрация и културна свързаност. В този контекст се активират механизми, свързани със сръчност, наблюдение, абстрактно мислене, символна трансформация и интерпретация. Изследванията на Хенриксен и Крийли подчертават, че включването на изкуства в образователния процес развива метафорично мислене, мисловна гъвкавост и умения за творческо решаване на проблеми, които умения се разглеждат като ключови за личностното и интелектуално развитие в съвременното образование (Henriksen, D., Creely, E, 2019). Тази динамика между въображение и рефлексия се активира особено силно в контекста на дейности, свързани с материално моделиране, каквото предлага работата с глина. Тук се открива допълнителен възпитателен потенциал, когато художествената дейност бъде ситуирана в рамките на сюжетна игра. Както отбелязват Дейвид Уайтбред и неговите колеги, сюжетната структура създава условия за интериоризация на културни и етични модели чрез игра (Whitebread, D., Grau, V., et al , 2019).

В този контекст работата с глина не се изчерпва с усвояване на техника, а се превръща в процес на смислово конструиране, в който художествената форма отразява вътрешни нагласи и ценностни ориентации (McDaniel, 2021). Така педагогическият акцент се премества от крайния продукт към преживяването, а художествената дейност придобива възпитателна стойност чрез своята роля на посредник между личния израз и културната символика. Оттук възниква необходимостта от авторски педагогически подход, който да съчетае работата с художествен материал, в случая – глина, с възпитателна цел, без да бъде нарушена свободата на личния израз. Разработеният от д-р Ави Абнер сюжетно-игрови модел с глина предлага целенасочена възпитателна рамка, чрез която художествената дейност се превръща в средство за формиране на естетическо чувство. Моделът съчетава игрови сценарий, метафорично въведение, личен избор и творческа реализация, като всяка от четирите му фази е изградена така, че да развива у ученика позитивно отношение към изкуството. Особен акцент в подхода представлява въвеждането чрез символно-езикови импулси, които не налагат тема, а провокират вътрешна чувствителност. Вместо ученикът да възпроизведе предварително зададени шаблони, той се насърчава да търси личен израз и да го изпълни чрез работа с глина. Така се формира естетическа нагласа, свързана с лично отношение към сътвореното и с разбиране за неговото място в по-широк културен контекст.

Фигура 1. Авторски сюжетно-игрови модел на д-р Ави Абнер за надграждане на естетически представи чрез работа с глина в начална училищна възраст

Източник: Фигурата е авторска, създаден от д-р Ави Абнер. Всички права са запазени.

Етап 1. Създаване на символно-естетическа среда: Създаването на условия за естетическа ситуация започва с организиране на пространството така, че то да въздейства чрез асоциативна символика. Педагогът подготвя пространството като сценично поле, което се подрежда така, че всяко разположение в учебната зала да провокира интерпретация. Педагогът поставя на различни места в помещението серия от кратки фрази, написани на отделни листи и разпръснати в цялата зала. Сред тях има надписи като: „Имаш ключ, но не знаеш за коя врата“, „Часовник, който не показва време“, „Сянка, която се движи без теб“, „Нещо, което изглежда познато, но никога не си го виждал“, „Глас, който говори обратно“, „Заек, който тича, без да бяга“. Целта е специфична, не е нужно учениците да познаят конкретен сюжет, а да бъдат потопени в атмосфера на възбуждащо очакване, което да провокира и активира въображението им. Педагогът умишлено призовава за концентриране и тишина, което стимулира вътрешната чувствителност на ученика. В този етап не се търси „разгадаване“, а се цели активиране на емоционално-въображаема нагласа, необходима за последващото творческо действие. Така възпитателният процес започва чрез преживяване. Възпитанието тук се осъществява чрез създаване на пространство за вътрешна рефлексия и всяко дете е оставено свободно да придаде смисъл на художествения стимул.

Етап 2. Вътрешен избор и асоциативно ориентиране: В рамките на този етап ученикът се позиционира като автономен интерпретатор, който придава субективна значимост на избрания текстов елемент. Асоциативната ориентация се осъществява чрез вътрешно мотивиран избор, при който водещ механизъм не е външната логика, а емоционално-когнитивният отклик на самия ученик. Една и съща фраза може да предизвика различен тип реакции, като визуален образ, телесно усещане, ритмична структура или емоционална асоциация. Ролята на педагога е ненасочваща, той не въвежда, не интерпретира и не коригира. Основната педагогическа цел е да се осигури пространство за самостоятелно естетическо преживяване, при което вътрешната мотивация за художествена изява се формира като функция на личния избор. Този избор

не е резултат от спонтанна или произволна интерпретация, а представлява съзнателен акт на вътрешно осмисляне, мотивиран от лична емоционална значимост и отразява вътрешната ангажираност на ученика. Именно чрез този процес се изграждат основите за автентично художествено изразяване.

Етап 3. Творческа реализация чрез глина: Учениците започват работа с глина без предварително зададена тема, без образец и без указания какво да изработят. Материалът е оставен в естествен вид, за да позволи на всеки да подходи към него според собствената си представа възникнала в съзнанието му. Работната среда е тиха и подредена. Педагогът не се намесва, не оценява и не насочва, а осигурява пространство за самостоятелна и съсредоточена работа. Надграждането на естетическите представи започва именно тук – в необходимостта ученикът сам да определи какво иска да създаде, как да го изработи така, че да изглежда завършено, и как да оцени постигнатото. В процеса ученикът се сблъсква с реални затруднения: Формата може да се руши, отделните части да не се свързват добре, обемът да изглежда несъразмерен. Това го принуждава да коригира подхода си и да търси по-устойчива и подредена структура. Глината реагира пряко на всяко действие, ако се притисне прекалено силно, се деформира и ако не е добре свързана, формата се разпада. Така материалът създава обективна обратна връзка, чрез която ученикът разпознава кога структурата е устойчива и кога формата е завършена. В този процес се изгражда усет към пропорциите и визуален баланс. Естетическото чувство се надгражда постепенно чрез последователна работа и вътрешна ангажираност. Така се постига естетическо възпитание, основано на лично преживяна творческа дейност, в която учениците развиват усет към композиционна яснота, пропорционалност и смислово завършен образ.

Етап 4. Културна рефлексия: След завършване на художествената работа всеки ученик представя своята творба пред групата. Представянето е организирано така, че да съхрани личния характер на преживяването. Не се поставя изискване за „правилен разказ“ – всеки има свободата да опише какво е създал, какво го е вдъхновило или как се чувства във връзка с формата, която е създал. Педагогът ръководи процеса деликатно, създавайки атмосфера на уважение, внимание и взаимна заинтересованост, без оценяване, сравнение или критика. След като всички ученици представят работите си, педагогът въвежда културна перспектива, чрез която индивидуалните творби се вписват в по-широк художествен и символен свят. В този етап се появява естествена връзка между създадените глинени форми и образите от детския роман на Луис Карол „Алиса в страната на чудесата“. Учениците сами разпознават символите и мотивите, които напомнят за герои и ситуации от текста, като този процес възниква от личното им преживяване и въображение. Романът не се използва като предварителен шаблон, а като допълнителен културен контекст, който обогатява значението на техните творби и стимулира разширяване на естетическите представи в рамките на сюжетно-игровия модел с глина за ученици в начална училищна възраст. Важното в този етап е, че предложеният литературен контекст не подменя личния израз, а го разгръща и вписва в културна традиция и духовна приемственост. Работата с глина стимулира учениците да използват въображението си и да разширят приказния свят със собствени идеи и интерпретации. Така материалът се превръща в средство за творческо експериментиране, което подтиква към самостоятелно търсене на форми и значения. Именно по този начин се постига надграждане на естетическите представи, като създаденото от ученика вече не е изолиран артефакт, а придобива потенциал да се впише в по-широко културно-художествено наследство. Така се формира трайно отношение към изкуството като поле за лична идентичност и културна принадлежност.

Фигура 2. Работен процес

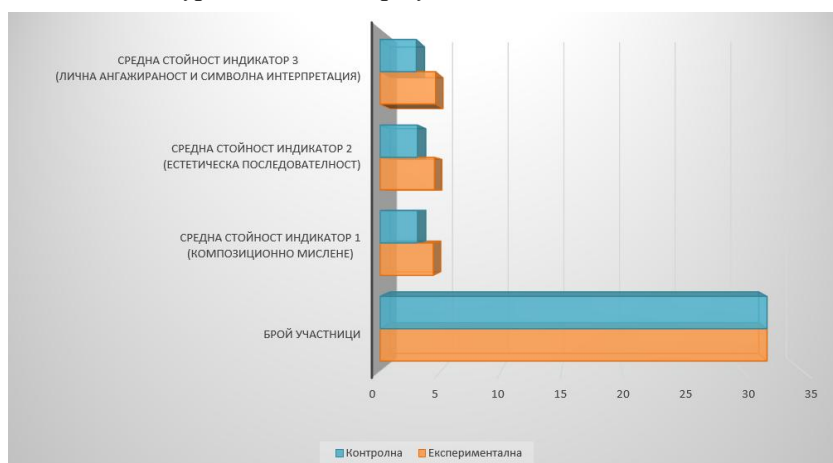

Източник: Снимковите материали са авторски от работилницата. Всички права са запазени.

РЕЗУЛТАТИ

Целта беше да се проследи въздействието на авторския сюжетно-игрови модел на д-р Абнер за надграждане на естетическо чувство чрез работа с глина. Оценката на резултатите се извърши въз основа на три ключови индикатора: композиционно мислене, визуално-естетическа последователност и лична ангажираност със символна интерпретация. Средната стойност на първия индикатор достигна 4.4 в експерименталната група, спрямо 3.1 в контролната. По втория индикатор бе отчетено съответствие от 4.5 за експерименталната и 3.1 за контролната група. При третия индикатор средните стойности бяха 4.6 и 3.0, съответно за двете групи. Приложеният t-критерий за независими извадки показва висока степен на статистическа значимост на разликите по всички показатели, като стойностите на t превишават 5.5, а нивата на значимост са под $p < 0.001$. Тези резултати свидетелстват за надеждността на установените разлики и за реалното въздействие на възпитателния модел. На тази основа може да се заключи, че прилагането на сюжетно-игровия модел с глина оказва положително и устойчиво въздействие върху формирането на естетическо чувство. Учениците от експерименталната група освен че постигат по-високи резултати по трите основни индикатора, те проявяват и засилено внимание към детайлите. Това показва, че възпитателната намеса реално допринася за задълбочено естетическо и личностно развитие в рамките на учебната среда.

Фигура 3. Анализ на резултатите от изследването

Източник: Фигурата е авторска и е създадена от д-р Ави Абнер. Всички права са запазени

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проведеният анализ показва, че сюжетно-игровият модел с глина, разработен от д-р Ави Абнер, има ясно изразено педагогическо въздействие върху надграждането на естетическото чувство в начална училищна възраст. Емпиричните данни потвърждават тази теза, като в експерименталната група се наблюдава значително развитие по основните показатели: композиционно мислене, естетическа цялост и символна ангажираност. Резултатите са в съответствие с международни изследвания, които подчертават, че включването на глина в образователните програми води до повишена адаптивност, сетивна ангажираност и развиване на естетическа чувствителност. Според Зиян Дзанк и неговите колеги, работата с глина стимулира „естетическо удоволствие и художествени умения“ (Zhang, Z., & Wei, P, 2024). Подобни изводи прави и Цамарох Нухайни, който отбелязва, че глинените активности подпомагат логическото мислене и творческата гъвкавост при деца (Nuhaini, 2025). Съществен принос има сътрудничеството с майстора грънчар Маргарита Петрова и арт терапевта Теодора Димитрова, които придадоха автентичност на работата и я обогатиха с професионален опит и специализирани техники. Това партньорство превърна модела от чисто теоретична концепция в реално приложим педагогически инструмент.

ЛИТЕРАТУРА

- Edwards, L. (2009). *Creative Arts, The: A Process Approach for Teachers and Children 5th Edition*. London city : Pearson press, ISBN-13: 978-0137151639.
- Henriksen, D., & Creely, E. (2019). Creativity and Technology in Education: An International Perspective. *Technology, Knowledge and Learning* 23(4), DOI:10.1007/s10758-018-9380-1.

- McDaniel, D. (2021). *The Clay Lady's Lesson Book*. Nashville city: The Clay Lady's House Publishing, ISBN-13: 978-0965407489.
- Nuhaini, T. (2025). The Effectiveness of Clay Media to Enhance Creativity in Early Childhood: A Literature Review. *International Journal of Social Science and Human Research* 08 (04), pp 2045- 2049, DOI:10.47191/ijsshr/v8-i4-08.
- Pacini-Ketchabaw, V. K. (2024). *Encounters with Materials in Early Childhood Education*. london city : Routledge press, ISBN 9781032325163.
- Tian, T & Isa, Z. (2024). Exploration and Practice of Aesthetic Education in Early Childhood Education Activities. *Journal of digitainability, realism & mastery(Dream)* Vol. 3 (09) , pp 1-14. DOI: <https://doi.org/10.56982/dream.v3i09.259>.
- Vecchi, V. (2010). *Art and Creativity in Reggio Emilia: Exploring the Role and Potential of Ateliers in Early Childhood Education (Contesting Early Childhood) 1st Edition*. Oxfordshire city: Routledge. ISBN-13: 978-0415468787.
- Whitebread, D., Grau, V., et al . (2019). *The SAGE Handbook of Developmental Psychology and Early Childhood Education First Edition*. London city : SAGE Publications, ISBN-13: 978-1473975903.
- Wright, S. (2003). *Children Meaning-Making and the Arts*. Ontario city: Pearson Education Canada. ISBN-13: 978-1741031089.
- Zhang, Z., & Wei, P. (2024). The beauty of clay: Exploring contemporary ceramic art as an aesthetic medium in education. *Comunicar*, 32(78)., pp 1-10. <https://doi.org/10.58262/V32I78.6>.
- Чавдарова-Костова, С. (2018). Педагогика: 3-то допълнено и преработено издание. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, ISBN 9789540743288.